

Струк Б. М.

*асистент кафедри обліку, аудиту і економічного аналізу
Буковинський державний фінансово-економічний університет*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТУ РОЗВИТКУ ЯК ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

У статті визначено сутність понять бюджету розвитку та бюджету соціальної спрямованості як складових місцевих бюджетів в контексті змін чинного нормативно-правового законодавства. Визначено вплив прийняття нової редакції Бюджетного кодексу України на структуру доходів та видатків бюджету розвитку як інвестиційної складової місцевих бюджетів. Проаналізовано дохідну частину бюджету розвитку м. Чернівці протягом 2010-2012 років.

Ключові слова: місцевий бюджет, бюджет розвитку місцевих бюджетів, інвестиційний розвиток.

Постановка проблеми. Соціально-економічний розвиток України завжди перебував у полі дослідження науковців та не був байдужим її громадянам. В сьогоdnішніх умовах, коли країна перебуває на етапі виходу з фінансової кризи, це питання набуває ще більшої актуальності. Більше того, постає питання як забезпечити не тільки ефективний розвиток держави, а стимулювати її розвиток на вищому рівні, ніж в інших європейських країнах. Зрозуміло, що економіка країни в цілому залежить як від економічного, так і від соціального розвитку окремих її регіонів. Тому варто приділити увагу саме регіональному розвитку території, зокрема підвищити якість життя населення регіону, збагатити культурний рівень населення, забезпечити ефективний розвиток таких галузей інфраструктури як комунальне господарство, освіта (а також поліпшити її якість), охорона здоров'я, культура тощо; також важливо

посилити наповнення дохідної бази місцевих бюджетів в контексті збільшення фінансової незалежності органів місцевого самоврядування та покращити інвестиційний клімат в регіоні.

Щоб досягнути перелічених цілей органам місцевого самоврядування необхідно, насамперед, акумулювати всі можливі ресурси і правильно їх розподілити для забезпечення ефективного розвитку регіону. Для виконання своїх функцій та забезпечення життєдіяльності регіону, органи місцевої влади використовують бюджетні кошти. Саме за допомогою місцевих бюджетів, зокрема через їх складову – бюджет розвитку, – є можливість впливати на реальну економіку регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання функціонування бюджету розвитку, його вплив на регіональні інвестиційні процеси та загалом на соціально-економічний розвиток регіону займає важливе місце в дослідженнях як зарубіжних, так і вітчизняних учених, зокрема таких як: С. І. Березенко [4], А. М. Вінграновського [5], Т. Г. Затонацької, А. В. Ставицького [6], І. Ю. Логвиненко, М. А. Шум [7], І. Я. Чуганова, О. П. Крайник [8] та інших.

Проте, незважаючи на велику кількість наукових праць, в умовах реформування бюджетної, податкової сфер та бюджетного і податкового законодавства доречно прослідкувати та визначити вплив чинної нормативно-правової бази на формування дохідної частини бюджету розвитку як інвестиційної складової місцевих бюджетів.

Постановка завдання. Головна мета дослідження – визначити сутність бюджету розвитку, а також основні засади його формування та використання під впливом реформування бюджетної сфери.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглядаючи місцевий бюджет, можна виділити дві його складові: бюджет розвитку та бюджет соціальної спрямованості. Бюджет соціальної спрямованості як інструмент бюджетної політики варто застосовувати у випадку підтримки населення шляхом здійснення його соціального захисту, надання фінансової

підтримки при роздержавленні чи демонополізації економіки. Його завдання полягає в забезпеченні підвищення якості життя населення, а також повернення довіри у населення при здійсненні ними протестів чи революцій. Проте при реалізації такої складової місцевого бюджету відбувається послаблення інвестиційної привабливості та розвитку економіки як регіонів, так і країни загалом.

Бюджет розвитку доцільно використовувати як важіль бюджетної політики у випадку відновлення економіки після значних економічних потрясінь, фінансових криз тощо. Тобто, ресурси спрямовуються в основному у основні виробничі фонди, створення нових робочих місць, посилюючи інвестиційну складову економічного розвитку і т.д.

І перша, і друга складова місцевих бюджетів має як плюси, так і мінуси. Ефективного соціально-економічного розвитку можна досягнути, застосовуючи комбінований бюджет, враховуючи специфіку ситуації в країні. Оскільки, Україна перебуває на стадії після кризового відновлення, то варто було б застосовувати змішаний місцевий бюджет, надаючи прерогативу економічному розвитку регіону, тобто бюджету розвитку.

Сутність бюджету розвитку визначено на законодавчому рівні. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» бюджет розвитку – це доходи і видатки місцевого бюджету, які утворюються і використовуються для реалізації програм соціально-економічного розвитку, зміцнення матеріально-фінансової бази [3]. Відповідно до цього закону доходи бюджету розвитку формуються за рахунок податкових надходжень, коштів, залучених від розміщення місцевих позик, а також інвестиційних субсидій відповідних бюджетів. Видатки бюджету розвитку спрямовані на розбудову виробничої та соціальної інфраструктури.

Чугунов І. Я. та Крайник О. П. визначають, що головним призначенням бюджету розвитку є акумулювання коштів для реалізації інвестиційних проектів та надання місцевій владі реальних можливостей

здійснення соціально-економічного розвитку територій [8].

Затонацька Т. Г. та Ставицький А. В. визначають бюджет розвитку як складову бюджету відповідного рівня, що формується в складі видатків та призначена для здійснення на конкурсній основі державної підтримки інвесторів, що фінансують високоефективні інвестиційні проекти шляхом надання їм державних гарантій або шляхом безпосереднього виділення коштів на умовах поверненості, платності, строковості та цільового використання [6].

Таким чином, бюджет розвитку є складовою частиною спеціального фонду місцевих бюджетів. З однієї сторони являє собою сукупність доходів і видатків, формування і використання яких спрямовані на забезпечення економічного розвитку регіону через реалізацію інвестиційних проектів та програм, з іншої сторони – це документ, який безпосередньо свідчить про здійснення капіталовкладень і реконструкцію, тобто про глобальні речі, які спрямовуються на розвиток відповідного регіону. Використовуючи бюджет розвитку як один із інструментів бюджетної політики, ми не можемо виокремити тільки одну галузь або сегмент життєдіяльності регіону, у який будуть вкладатися кошти, оскільки ремонт школи є пріоритетним, енергозбереження також, те саме стосується і освіти, і житлово-комунального господарства тощо.

Для цього з'ясуємо які ж надходження формують дохідну базу бюджетів розвитку місцевих бюджетів та напрями, на які використовуються акумульовані ресурси. Відповідно до ст. 71 Бюджетного кодексу України структура надходжень та видатків бюджету розвитку має наступний вигляд (див. табл. 1) [1].

Таблиця 1

Структура доходів і видатків бюджету розвитку місцевого бюджету

Доходи	Видатки
1	2
Кошти від відчуження майна, що перебуває в комунальній власності, кошти	Погашення основної суми боргу

від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення або прав на них	
Дивіденди, нараховані на акції (частки, паї) господарських товариств, що перебувають у власності відповідної територіальної громади	Капітальні вкладення
Кошти від повернення кредитів, наданих з відповідного бюджету, та відсотки, сплачені за користування ними	Внески органів місцевого самоврядування у статутні фонди суб'єктів підприємницької діяльності
Кошти, які передаються з іншої частини місцевого бюджету	
Місцеві запозичення	
Капітальні трансферти (субвенції) з інших бюджетів	
Додатково відповідно до редакції БКУ від 2010 року [2]	
Плата за надання місцевих гарантій	Проведення експертної грошової оцінки земель
Єдиний податок, що зараховується до бюджетів місцевого самоврядування	Підготовка земель не сільськогосподарського призначення або прав на них державної (до розмежування земель державної та комунальної власності) чи комунальної власності для продажу на земельних торгах та проведення таких торгів

Внесення змін до Бюджетного кодексу значно вплинуло на структуру дохідної бази місцевих бюджетів. Це можна побачити, проаналізувавши доходи бюджету розвитку бюджету м. Чернівці за останні три роки (див. табл. 2).

Таблиця 2

Аналіз структури доходів бюджету розвитку бюджету м. Чернівці
за 2010-2012 роки

Найменування	2010 рік		2011 рік		2012 рік	
	Виконано з початку року, тис. грн.	Питома вага, %	Виконано з початку року, тис. грн.	Питома вага, %	Виконано з початку року, тис. грн.	Питома вага, %
Надходження коштів від відчуження майна комунальної власності	6991,4	18,4	6800,5	20,4	1498,9	2,7

(приватизації)						
Надходження коштів від продажу землі	8568,9	22,5	5660,4	17,0	-	-
Надходження від продажу прав на земельні ділянки несільськогосподарського призначення	3246,8	8,5	1715,5	5,1	2145,9	3,8
Коштів, одержаних із загального фонду до бюджету розвитку (спеціального фонду)	19223,0	50,6	-	-	-	-
Кошти від продажу прав на земельні ділянки несільськогосподарського призначення	-	-	-	-	1545,3	2,7
Єдиний податок	-	-	19205,7	57,6	47230,5	83,8
Надходження коштів пайової участі у розвитку інфраструктури населеного пункту	-	-	-	-	3915,0	6,9
Разом	38030,1	100,0	33382,1	100,0	56335,6	100,0

Як видно з проведеного аналізу в табл. 2. протягом досліджуваного періоду, зокрема в 2010 році найбільшу питому вагу в структурі надходжень бюджету розвитку займають надходження коштів від загального фонду бюджету до спеціального. Це становить близько 50,6% від загальної суми надходжень бюджету розвитку. Проте протягом 2011-2012 років до бюджету розвитку з загального фонду надходження не надходили.

Якщо розглядати структуру надходжень бюджету розвитку в 2011-2012 роках, то тут найбільша питома вага належить єдиному податку відповідно – 57,6% та 83,8%, що є зрозумілим явищем, так як єдиний податок займає першочергові позиції в бюджетоутворенні бюджету розвитку.

Протягом досліджуваного періоду дохідна частина бюджету розвитку бюджету м. Чернівці зросла від 38030,10 тис. грн. (в 2010 році) і 33382,10

тис. грн. (в 2011 році) до 56335,60 тис. грн. в 2012 році (див. рис. 1), тобто на 18305,5 тис. грн. більше, ніж в 2010 році.

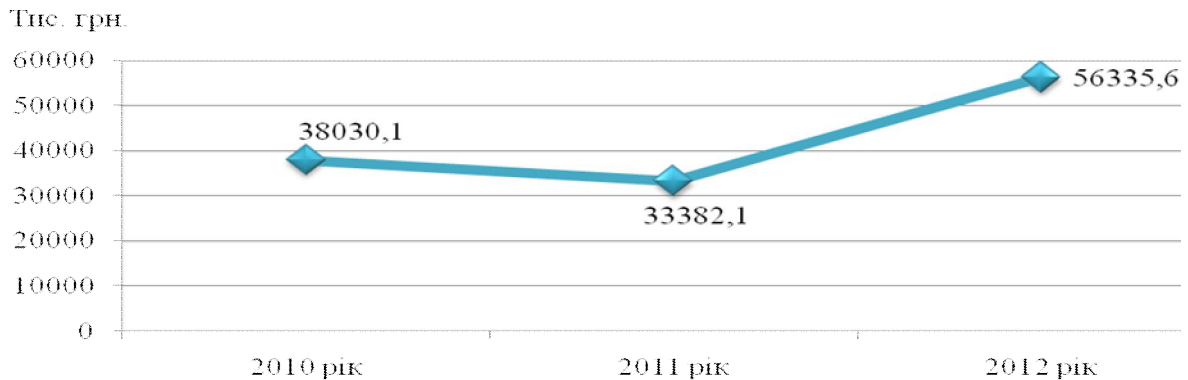

Рис. 1. Динаміка доходів бюджету розвитку бюджету м. Чернівці за 2010-2012 роки

Такі зрушення відбулись за рахунок того, що надходження коштів від відчуження майна комунальної власності (приватизації) протягом досліджуваного періоду втратили свою тенденцію до зростання, і у 2012 році в порівнянні з 2011 та 2010 роками зменшились на 190,9 тис. грн. та 5492,5 тис. грн. відповідно.

Негативна тенденція також спостерігається щодо надходження коштів від продажу землі до бюджету міста, що пояснюється зменшенням кількості укладених договорів з викупу земельних ділянок під об'єктами нерухомості, що є власністю покупців цих ділянок (-25 договорів) та відповідно площі на 3,1154 га.

Крім цього відбулись і позитивні зміни, зокрема від продажу прав на земельні ділянки несільськогосподарського призначення отримано у 2012 році на 430,4 тис. грн. більше, ніж в 2011 році, що пов'язано зі зменшенням середньої вартості 1 м. кв. відчужених прав оренди земельних ділянок на 182,1 грн.

Порівняно з 2011 роком в 2012 році надходження єдиного податку збільшились на 28024,8 тис. грн. або в 2,5 рази внаслідок збільшення кількості платників – юридичних осіб (+200) та обсягу перерахованого ними податку, а також, сплати податку платниками – фізичними особами і

та II групи, у розмірі, більшому, ніж в 2011 році та надходженням коштів від платників III групи.

Загалом, вище зазначені зрушення призвели до того, що дохідна частина бюджету розвитку бюджету міста в 2012 році майже в 1,5 рази перевищує аналогічний показник 2010 року. Органи місцевого самоврядування наділені високою самостійністю в питаннях мобілізації названих доходів, тому застосування цих надходжень як джерел формування бюджетів розвитку сприяє фінансовій незалежності місцевих рад, а як наслідок – розширення можливостей органів місцевого самоврядування щодо виконання, поставлених до них функцій.

Висновки. З метою активізації економічного (зокрема інвестиційного) розвитку регіонів більшість науковців та практиків пропонують створювати бюджет розвитку, тобто такий бюджет, який повинен забезпечити перехід економіки на інноваційну модель розвитку, гармонізувати бюджетно-податкову політику з іншими напрямками фінансової та інвестиційної політики, причому спрямувати видатки на фінансування високотехнологічних та інноваційно орієнтованих галузей.

Нова редакція Бюджетного кодексу України від липня 2010 року розширила джерела надходжень до бюджету розвитку місцевих бюджетів, а значить і можливості органів місцевого самоврядування. Це дозволяє спрямувати видатки капітального характеру на реалізацію інвестиційних проектів та програм, будівництво, капітальний ремонт та реконструкцію об'єктів житлово-комунального господарства, соціально-культурної сфери, що призведе до сталого соціально-економічного розвитку регіонів та держави загалом.

Список використаної літератури

1. Бюджетний кодекс України від 21 червня 2001 р. № 2542-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – №37. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ua-tenders.com/legislation/codes/23721,5/>

2. Бюджетний кодекс України: прийнятий Верховною Радою України 08.07.2010 року №2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www. rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua).
3. Закон України «Про місцеве самоврядування» від 21.05.97 №280/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www. rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua).
4. Березенко С. І. Інвестиційна складова бюджетів соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць на прикладі м. Києва / С. І. Березенко // Наукові праці НДФІ. – 2010. – №3. – С. 50-58.
5. Вінграновський А. М. Підвищення ролі бюджету розвитку місцевих бюджетів у реалізації державної політики регіонального розвитку / А. М. Вінграновський // Наукові праці НДФІ. – 2008. – №1. – С. 68-77.
6. Затонацька Т. Г. Особливості бюджетного інвестування в Україні на сучасному етапі / Т. Г. Затонацька, А. В. Ставицький // Фінанси України. – 2006. – № 4. – С. 46-54.
7. Логвиненко І. Ю. Формування бюджету з урахуванням інвестиційного розвитку / І. Ю. Логвиненко, М. А. Шум // Трансформація фінансових відносин: матеріали IV міжнародного симпозіуму (Харків, 10 лист. 2011 р.) / МФУ, ХІФ УДУФМТ. – Х.: [ХІФ УДУФМТ], 2011. – С. 134-135.
8. Чугунов І. Я. Бюджет розвитку як складова фінансово-економічної системи регіону / І. Я. Чугунов, О. П. Крайник // Наукові праці НДФІ. – 2006. – Вип. 4 (37). – С. 4.

СТРУК Б. М. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ БЮДЖЕТА РАЗВИТИЯ КАК ИНВЕСТИЦИОННОЙ СОСТАВЛЯЮЩЕЙ МЕСТНЫХ БЮДЖЕТОВ.

В статье определена сущность понятий бюджета развития и бюджета социальной направленности как составляющих местных бюджетов в контексте изменений действующего нормативно-правового законодательства. Определено влияние

принятия новой редакции Бюджетного кодекса Украины на структуру доходов и расходов бюджета развития как инвестиционной составляющей местных бюджетов. Проанализировано доходную часть бюджета развития г.Черновцы в течение 2010-2012 годов.

Ключевые слова: местный бюджет, бюджет развития местных бюджетов, инвестиционное развитие.

STRUK B. M. THEORETICAL ASPECTS OF THE DEVELOPMENT BUDGET AS THE INVESTMENT COMPONENT OF LOCAL BUDGETS.

The essence of concepts of budget and budget social orientation as components of local budgets in the context of changes in the current regulatory legislation are defined in The article. The effect of adopting the new version of the Budget Code Ukrainina structure of revenues and expenditures as investment component of local budgets is analyzed. The revenue part of the budget of Chernivtsi during 2010-2012 is analyzed.

Keywords: local budget, the budget of local budgets, investment growth.